

Svabryck

d. 1700

02258

L

A. Henselberg

(L. E. Lindberg)

E. A.
Lindberg

B1335/44

Swätryck

5/11 + L

NÅGRA UPPLYSNINGAR

RÖRANDE

KONGL. THEATERN,

tillägnade

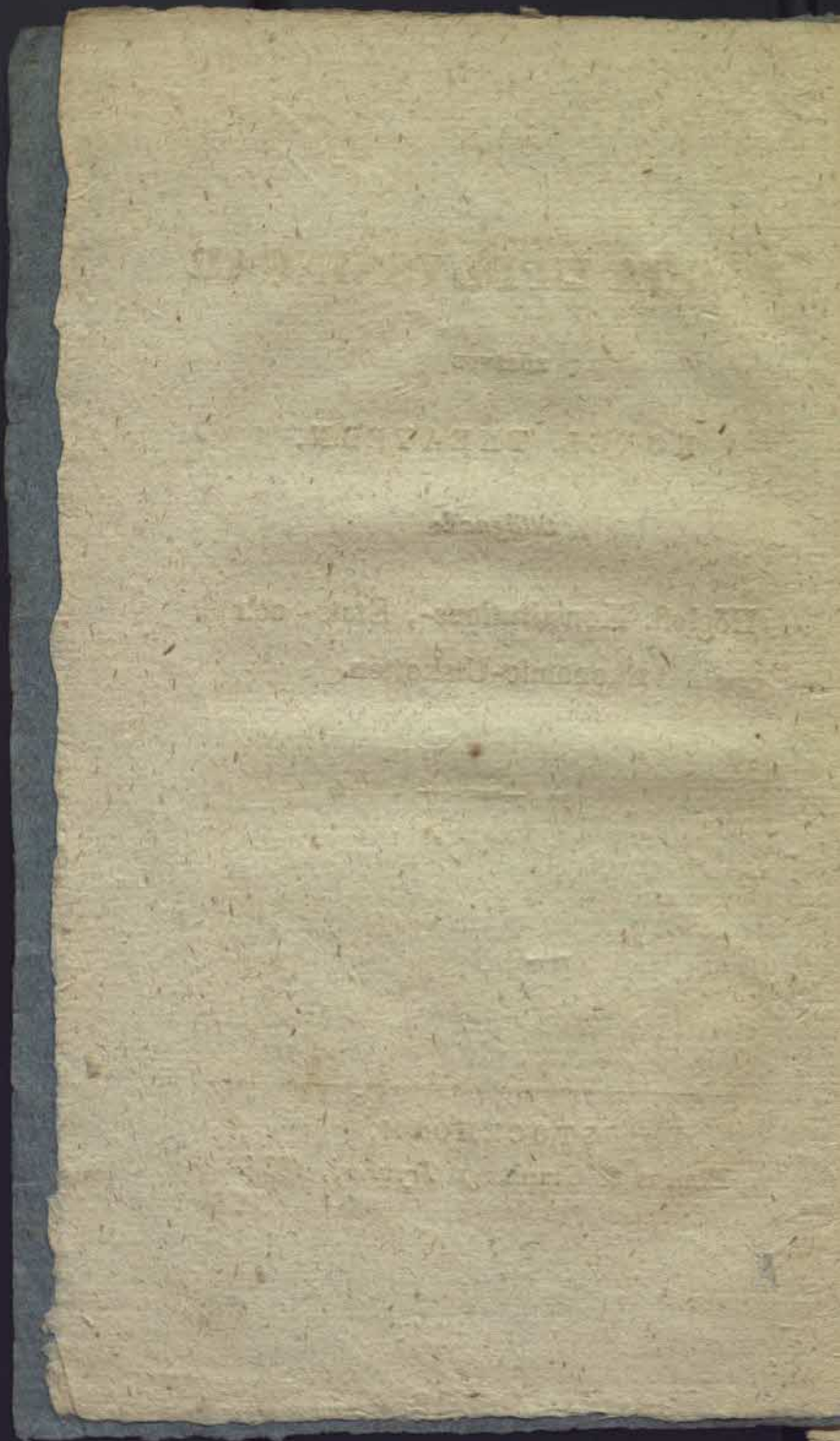
Höglofl. Konstitutions-, Stats- och
Ekonomie-Utskotten.

A. Lindberg

STOCKHOLM,
Elméns & Granbergs Tryckeri, 1834.

Det är icke Kongl. Theaterns hvarken estetiska eller finansiella ställning, som utgör föremålet för denna skrift. Det är endast det politiska af dess tillvarelse som föranledt den, och jag torde vara skyldig att något nämare redovisa för dessa anledningar.

Allmänheten torde redan känna, att jag mer än en gång hos Regeringen anhållit om tillåtelse, att i Hufvudstaden anlägga en enskild Theater. Sådant har blifvit mig vägradt. Hade jag begärt något, som berodt af Styrelsens godtsinnande, och hvars beviljande kunnat anses som en nådebevisning, så skulle jag icke med ett enda ord beklagat mig deröfver, ty Styrelsen hade då endast utöfvat en henne tillkommande behörighet. Men jag har begärt en rätt, som ingen lag förbjuder, som Regeringen, så vidt jag förstår Konstitutionen, under närvarande förhållanden icke bordt neka mig. Jag har således måst uppsöka motivet till denna vägran, och jag har trodt mig finna den i Kongl. Theaterns tillvarelse. Jag har funnit, enligt hvad läsaren af det följande skall inhämta, att Regeringen, för att gynna denna Theater, antingen öfverträdt flera af Grundlagens föreskrifter, eller handlat i

stöd af äldre författningar, som rakt strida emot denna Grundlag, och som följagtelligen icke mer borde existera, samt att hon, samtidigt med detta lagstridiga gynnande, för egen vinst, antingen lika lagstridigt förhindrar dylika Inrättningsars uppkomst i Hufvudstaden och beskattar, till sin förmön, dem i landsorterna; eller ock härvid förfar efter gamla, nu mera lagstridiga författningar. Det är sålunda, så vidt jag kunnat förstå, denna Theaters tillvarelse, och omsorgen för dess bestånd, som utgör skälet till förvägrandet af min och andra medborgares rätt. Det är då emot den, jag måste rigta mina bemödanden, emedan dess existence utgör en fiendtlig makt, som för mig verkar hämmande och förtryckande. Jag skulle önska, att ej så vore, att jag kunde undvika en ställning, som så föga öfverensstämmer med mitt eget lynne, hälst som jag bestämdt vet, att denna monopolierätt, Kongl. Theatern så länge utöfvadt, om den möjligtvis kunnat, genom ett missförstått nit för verkets bästa, vara yrkad af någon bland dess fordna Direktörer, likväl alldeles icke är det af den agtningsvärde man, som nu bekläder denna platts, hvilken för väl känner både Regeringsformens och den naturliga rättvisans föreskrifter, att med sin röst vilja upprätthålla ett monopolium, som de båda förbjuda. Man har, vid afslaget å min sista ansökning,

icke ens rådfrågat honom. Det har eljest alltid varit vanligt, att vid ärender, som Styrelsen antingen ägt bestämd rätt att afgöra, eller trots sig äga den, frågan, innan hon afgjorts i Stats-Rådet, remitterats till de auktoritetens eller korporationens utlåtande, som ansetts behöriga eller intresserade, att deröfver yttra sig. Jag erinrar mig sålunda, att frågan om större frihet för utländska Fartyg att utskeppa trädvaror, hvilken enligt Konstitutionen helt och hållet berodde på Regeringen, till och med remitterades till Handels-Societeterna i några af Rikets större städer; att då Regeringen för ett par år sedan förbjöd Herr Öfverste Lieutenant Mottoni inrättandet af en Skillings post, hon likväl remitterade målet till Stockholms Magistrats utlåtande, andra exempel att förtiga. Man skulle väl då äfven trots, att frågan om en privat Theaters inrättande i Hufvudstaden, skulle behandlats åtminstone på formenligt sätt, att den skulle remitterats till utlåtande af Öfver-Ståthållaren och Directionen för Konungens egen Theater. Men detta har ej skett. Man har icke ansett nödigt, att emot mig iagttaga ens blotta formen. Läsaren skall af det följande finna hvad som vidare i detta hänseende öfvergått mig, huru man förnekat mig hvad man beviljar hvarje kringvandrande utländsk Lindansare eller Taskspelare m. m. Sådant har utan tvifvel skett

för att uppvärma min lojalitet, samt för att faktiskt vederlägga hvad jag någon gång yttrat om vår Styrelse och dess system. Närvarande skrift torde utvisa till hvad grad man äfven lyckats i denna afsigt.

Man har sålunda gjort allt för att tvinga mig, att å min sida göra allt hvad jag förmår, om icke att undergräfvade den Kongl. Theaterns bestånd, åtminstone att beröfva henne dess monopolistiska egenskap. Så snart hon förlorar denna, så snart man i anseende till henne återgår inom rättvisans och konstitutionens område — i fall en sådan återgång får hoppas — upphör jag i samma stund, att vilja tillfoga henne den aldraminsta skada, utan skall tvertom önska henne allt godt, och i hvad jag kan, befordra dess bästa. Jag skall då anse henne som en fiende, med hvilken jag, efter ett ärligt och öppet krig, slutat en ärlig och upprigtig fred, som å min sida ej skall brytas.

Man torde kanhända anmärka, att hos Rikets Ständer blifvit väckt fråga om frihet för enskildta, att anlägga Theatrar, och att jag således bordt afbida detta ärendes afgörande. Härtill svarar jag, att först och främst kan, efter sakernas vanliga gång, nämnde fråga möjligtvis icke förekomma hos Ständerna ännu på flera månader, och att, om de sluteligen skulle antaga motionärernas förslag, blifver likväl deraf ingen-

ting annat, än den miss-gestallt, som i vår konstitution kallas *önsknings-mål*. En Fransos eller Engelsman skulle icke kunna fatta detta ords betydelse, och äfven mången Svensk, som förstår ordet, skall likväl ha svårt att förstå saken, att begripa möjligheten, det Nationens representanter uttrycka sin vilja, och att denna vilja lemnas utan uppmärksamhet af Regeringen. Det händer nemligen att dessa önskningsmål ganska ofta af henne afslås, ja, att icke alls något svar derpå följer. Vid förra Riksdagen väcktes äfven hos Ständerna fråga om rättigheten för enskildta att i Hufvudstaden anlägga Theatrar, och Ständerna antogo Utskottets förslag, att någon åtgärd å deras sida, icke behöfdes, emedan ett dylikt anläggande *icke lärer nekas*. Några dagar efter det Ständerna yttrat en sådan förmodan, afslog likväl Regeringen min ansöknings derom. Man torde sålunda häraf kunna sluta till hvad afseende Regeringen gör å Ständernas önsknings, och hvad hopp man, äfven i lyckligaste fallet, kan bygga på Ständernas medverkan.

Under sådana förhållanden känner jag ingen annan utväg till ändamålets vinnande, än den, som ännu står en Svensk man öppen: Lagens och Offentlighetens. Jag anlitar härmedelst denna. Sådant är jag skyldig mig sjelf, såsom medlem af samhället, såsom pligtig att sörja för de minas

existence, såsom en medborgare, genom hvars lidande, om det är lagstridigt, hela samhället lider. Det enklaste förnuft måste gifva vid handen, att ingen orättvisa i samhället är enskildt; att om en individs rätt kan förtrampas, kan detsamma ske med allas; att samhällskontraktet då är brutit, och att för den förorättade intet annat återstår, än att antingen återta denna rätt, om han kan, eller helt och hållet afsäga sig den, så att jemvigten måtte återställas på det ena sättet, om det ej kan ske på det andra. Får en enda olaglighet antaga egenskapen af prejudicat, så upphör lag att finnas, och absolutismens stund är kommen. Frågan är då att få afgjort under hvilkenderas magt Staten är hemfallen, under lagens eller godtyckets. Om Regeringen kan i Theaterfrågan arbeta, i trots af bestämda lagar, så kan hon det i alla, så framt hon icke återföres inom konstitutionens gräns, och denna är då upphäffen både de fakto genom öfverträdelsen, och de jure genom den andra statsmaktens tysta medgifvande. Det är denna fråga jag önskat få afgjord, och det är hvad min skrift till Herr Justitie Ombudsmannen åsyftar. Man torde af den finna, det min enda afsigt är, att få utrönt om Regeringen handlat efter lag, i hvilket fall jag ej beklagar mig, eller om hon det icke gjordt, att få antingen godtycket upphäfvit eller ock stadgadt till lag.

Den andra skriften var först ämnad, att införas i en Tidning; men som jag, vid närmare eftersinnande icke trott mig böra ådraga någon tidningsredaktion de olägenheter den möjligtvis kan medföra, har jag utgifvit den i sammanhang med den förstnämnde. Äfven den torde i sitt slag befinnas upplysande, om icke egenteligen för allmänheten, likväl för Stats- och Ekonomie-Utskotten.

Svenska Minerva för den 25 Februari säger, att i landet finnas många "anhängare af den välgrundade satsen, att den nu anhängiga Theaterfrågan (frågan om Kongl. Theatern) är af nationel vigt och allmänt inflytande." Häri har Minerva onekeligen rätt, om hon dermed menar vigten för Theatern och Nationen, att Hufvudstadens skådeplats ändteligen kunde upphöra att vara Kunglig. Tydligen är likväl Minervas afsigt icke sådan, utan förmodeligen, att intressera för denna Theater och bereda opinionen till ett mera direkt förslag, rörande Theaterns understöd. Ett sådant har äfven blifvit väckt hos Ständerna, genom en motion, som projecterar ett nytt Statsanslag till Kongl. Theatern. Det är svårt att afgöra, om sådant härledt sig endast från det enskildta nitet, eller om det står i något sammanhang med den besynnerliga pro-

ceduren, att låta Stats-Secreteraren för financerne expediera ett Reglemente för Konungens egen Theater, hvilket tyckes antyda någon afsigt, att hvälfva hela Theatern på Staten och Statskassan. Men då detta ärende nu kommer att behandlas af ett Utskott, hvars alla ledamöter naturligtvis icke kunna vara initierade i ämnet, tager jag mig friheten, till deras och allmänhetens tjänst, meddela nedanstående upplysningar.

Redan år 1828 inlemnade jag till Kongl. Maj:t ett anbud, att emottaga Kongl. Theaterns administration på grunder, som åsyftade för Kongl. Maj:t en besparing af all-draminst 20,000 R:dr om året. Detta förslag antogs icke, och vissa Tidningar underlätto ej att derföre öfverhopa mig med invektiver, och att utskrika min plans överställbarhet. Detta sistnämnde var åtminstone obevisat; men hvad som är bevisadt, är det allmänt kända factum, att under de 5 år, som sedermera förflutit, har icke allenast hela det Kungliga anslaget åtgått, utan dertill äfven de 10,000 R:dr Rikets Ständer år 1829 skänkte Konungens Theater, samt de 70,000 Riksdaler hvarföre den är skuldsatt. Hade min plan antagits och lyckats, så hade följakteligen en besparing uppstått på dessa 5 år af minst 180,000 Riksdaler, och kan hända torde man medge, att denna summa är i vårt land nog

betydlig, att det lönade mödan göra ett försök till dess vinnande.

Nu befinner sig Konungens Theater i en likadan kris, som den hon nyss öfverstått, då jag gjorde ofvannämnde förslag; äfven nu äro Rikets Ständer samlade, till hvilka Konungen, om han så finner för godt, kan göra en proposition i ämnet — ty en sådan erfordrar Grundlagen — och jag har således ansett tiden vara inne, att förnya anbudet. Jag har derföre i H. K. H. Kronprinsens händer tagit mig friheten öfverlämna detta anbud, hvilket i korthet innehåller: att jag på 10 år ville öfvertaga Kongl. Theatern på arrende, utan allt slags understöd af Konungen eller Staten, men med förbindelse att underhålla Theatern i sitt nu varande skick. Tvertom vill jag derföre erlægga en årlig arrendesumma af 10,000 R:d, Banco, hvilken komme att afräknas på hvad Kongl. familjen täcktes betala för sina platser; att Theatern, sedan de första 2 åren gått till ända, kunde af Konungen återtagas, efter 6 månaders uppsägning, likväl med rättighet för mig, att i sådant fall undfå ersättning för min förlorade inkomst, under det återstående af arrendetiden; att Konungen kunde när som helst låta efterse, att Theaterns effecter icke förskingrades, utan till sitt ändamål användes; att kapellet och sångscenens sjuetter skulle tjenstgöra vid Kongl. Hofvet, när de dertill befalltes, mot

ett arfvode af 500 R:dr B:co för hvarje gång; att jag ej ernade genom en oskäligen nedsättning af sujetternas vilkor tillskynda mig en öfverdrifven vinst, utan ville åtnöja mig med en viss lott af inkomsten, och anse mig belåten, om mina vilkor blefve lika med en af de bättre lönade sujetternas; att jag i händelse af kontraktets uppsägning förbehöll dem åtnjutandet af de vilkor, jag ville erbjuda dem, och som voro: att ingen vid Theatern anställd person kunde, så länge han var tjenstbar, skiljas derifrån eller se sin lön nedsatt, och att han, när dess tjenstbarhet upphörde, ovilkorligen öfvergick till pension: hvarjemte jag dessutom till förbyggande af ett inkast, som man i tidningarna sett göras emot enskildta Theaterinrättningar, der man fruktade att yttrandet kunde missbrukas, erbjöd mig att underställa de till uppförande bestämda styckena Hof-Canzlerens granskning, och medgifva honom rättigheten, att supprimera dem, som kunde anses lagstridiga. Jag åtog mig för öfrigt att en kort tid, efter kontraktets antagande, hafva en fullständig Theaterpersonal engagerad, och att, i händelse detta vilkor ej å min sida uppfylldes, hela kontraktet ansågs förverkadt.

Den som behagar fästa någon uppmärksamhet vid detta förslag, torde finna, att det innehåller alla möjliga fördelar för den Höga kontrahenten, och å min sida så stora

åtagna förbindelser, att deras uppfyllande skall synas omöjligt för den, som ej vet något mer om Theatern, än den ställning, hvori hon på de flesta tider befunnit sig. Jag bör likväl anmärka, att det ges en kraft, hvars betydelse man i allmänhet alltför litet tager i beräkning, nemligen den individuella förmågan. Det är likväl på denna hvarje saks utförande beror. Theatern har styrts af flera agtningsvärda personer, som visserligen förstått många saker bättre än jag, men jag förstår åtminstone hvad de ej synas ha förstått, nemligen att det nu varande administrations-systemet är helt och hållet förkastligt, att med det kan hvarken denna eller någon annan Theater bära sig, och första oundgängliga vilkoret för hvem som åtager sig Theaterns styrelse, är dess totala afskaffande. Vidare inser jag, att dess blifvande föreståndare, aldrasist innan Maj månads början, bör äga visshet om den befattning han kommer att emottaga, emedan de många arrangemanger som behöfva göras, eljest ej medhinnas, ty att, såsom de flästa andra Direktörer gjort, öfvertaga Theaterstyrelsen under en speltermin, eller korrt för dess början, visar, att man ej känner Theatern. Den som skall reformera henne, bör nemligen börja dermed, då han der stiger öfver tröskeln; att tro sig kunna göra det sedan man blifvit hemmastadd vid verket, är det största af alla misstag. Ett

sådant Herkuliskt arbete öfverstiger menniskokrafter; det skulle åtminstone helt och hållet öfverstiga mina. Man har sett, att det öfverstigit alla föregående Direktioners förmåga, ehuru man ej bör tvifla på deras vilja.

I det underdåniga anbudet förekommer en brist, som man troligen ej skall underlåta att relevera; jag har nämligen icke bjudit någon borgen. Skälet dertill är, att jag icke anser borgen i detta fall möjlig. Theaterns penninge-inkomster röra icke mer Konungen, sedan jag emottagit densamma, utan de, som blefve lidande genom min möjliga misshushållning, skulle blott kunna hålla sig till mig. Theaterns materiel deremot är icke af egenskap, att kunna förskingras. Dekorationerna äga, utom sin platts, alldeles intet värde; kostumer, bibliothek och attributer, ehuru dyra i inköp, äro likväl ej användbara annat än för sitt ändamål, och om man skulle tilltro mig nog mycken läghet, att vilja undansnilla något deraf, vore detta den största misskalkyl jag kunde begå, emedan den fördel jag förlorade genom kontraktets brytning, ej i ringaste mon kunde mötvägas af de undansnillade effekternas försäljningspris. Den hufvudsakliga borgen hade likväl Konungen i sitt anslag, som H. M. behöll. Om man ett ögonblick antager, att Theatern öfverlemnades åt mig, men jag genom oförmåga, att verkställa min

plan, eller genom misshushållning, nödgades upphöra dermed, så kunde Konungen genast återtaga densamma. H. M. hade intet åliggande, att honorera mina förbindelser, men det besparade anslaget vore en fond för den nya administrationen, som ingen sådan ännu haft att börja med.

Theatern har hittills af Hans Maj: Konungen och H. K. H. Kronprinsen uppburit tillsammans 40,000 R:dr om året; af Staten har den undfått 4,500 R:dr, och balancen har under de sista 4:ra åren varit 15, à 16,000 R:dr om året. Den har således kostat Kongl. familjen och Staten omkring 60,000 R:dr hvarje år. Jag har erbjudit mig, att betala i arrende 10,000 R:dr. Om Kongl. familjen hädanefter skulle behaga åtnöja sig med de egenteliga loger, Högst densamma nu innehar, skulle betalningen derföre icke öfverskrida denna summa. Vilja Högstdesamma äfven hädanefter bibehålla den så kallade stora Logen, så tror jag likväl ej att betalningen derföre skulle komma att utgöra mer än 10, à 12,000 R:dr. För dem skulle sålunda i förra fallet uppkomma en desparing af 40,000 R:dr, i det sednare af nära 30,000, och hvilken denna besparing än måtte tillfalla, antingen Staten eller de Höga Personerna sjelfva, att för andra nyttigare ändamål användas, vore det i alla fall en vinst för det allmänna, hvarförutan der aldrig kunde

uppstå någon balance, som den ena eller andra nu i alla fall måste betala, och Staten befriades från det årliga anslaget af 4,500 R:dr. Man skall invända, att mitt förslag icke innehåller någon säkerhet för sin framgång. Det är sannt; men jag frågar: när innehåller ett af menniskor gjordt förslag någonsin en sådan. Om man också icke skulle behaga göra något afseende på min personliga förmåga, på det namn äfven jag har att bevara, så är det åtminstone visst, att om min plan misslyckades, bevisade det blott, att Theatern ej kan skötas *utan* ett anslag; de föregående Direktionerna ha visat att de icke kunnat sköta den ens *med* ett sådant.

Jag har ansett mig skyldig, att till en ledning för Stats-Utskottet och Ständerna meddela denna underrättelse. Den torde bli af någon vigt vid bedömandet af Kongl. Theaterns rätt till understöd af Staten. Man kan deraf se huruvida något försök blifvit gjordt att få den förvaltad för bättre pris. Jag vågar icke hoppas mitt anbuds antagande. Jag har gjort det, emedan jag ansett konsekvensen i mitt handlingssätt ärfordra det; emedan jag inom mig hyser den fullkomligaste öfvertygelse om planens framgång, emedan jag, genom en för Konungen, för Statskassan, för Litteraturen och konsten samt allmänheten fördelagtigare The-
ater-

ater-administration hoppas kunna afbörd mig en del af den enskildta förbindelse, jag äger till Hans Maj:t Konungen, och af den allmänna jag äger till Fäderneslandet; emedan jag anser för en medborgerlig pligt, att icke bidra till Kongl. Theaterns upphörande i sitt nu varande skick, och detta steg har jag trodt böra vara dervid det första, likasom det är det ärligaste. Jag har dervid till och med försakat afseendet på min egen större fördel, ty denna vore, att, oberoende af alla vilkor, få anlägga en egen Theater. En sådans tillvarelse är efter min fulla öfvertygelse det enda räddningsmedlet för Kongl Theatern, som Kongl. nemligen; men jag är å andra sidan lika öfvertygad, att man äfven så litet skall samtycka till en sådan, som man skall samtycka till mitt anbud. Det sednare beror visserligen helt och hållet af Kongl. Maj:t, men icke så det förra. Om än de nu församlade Ständerna ej äga makt, att göra Grundlagen i alla dess stadganden respekterad, så skall innan korrt en annan lag göra sig gällande, som är viss om åttlydnad; det är nödvändighetens. Den Kongl. Theatern skall nemligen, så framt den icke af Konungen förses med ett obegränsadt anslag, om ett eller två år ohjelpigen falla, och då kan Hufvudstaden ej umbära en Skådeplats. Det är då i alla fall för mig en tillfredsställelse, att ha gjort detta anbud,

ehuru litet jag räknar på dess antagande. Jag vet icke, om det bland Konungens rådgifvare är brukligt, att tillstyrka besparingar; men vid betraktande af deras personal, finner jag föga troligt, att bifall af alla bland dem skulle tillstyrkas åt ett förslag, som, i fall det lyckades, skulle evident bevisa, att det hittills varande administrationssystemet vid Theatern kunde ersättas af ett bättre. Jag väntar blott, att de Tidningar, som gifva sig ut för, att vara deras vänner par excellence, skola häri få en ny anledning att förkättra och smäda både mitt anbud och min person. Jag vill unna dem detta nöje; ju mer de göra det, desto tydligare visa de rigtigheten af min åsigt.

Till Rikets Ständers Justitie Ombudsman.

En Paragraf i Herr Justitie-Ombudsmannens instruktion föreskrifver, att om någon författning ej efterlefdes, eller om någon befundes stridande emot Grundlagarna, bör sådant hos Konungen eller hos Rikets Ständer anmälas. Till följe af det nit Herr Justitie Ombudsmannen äger för sitt embetes utöfning, skall Herr Justitie Ombudsmannen utan tvifvel hålla den räkning, som fäster dess uppmärksamhet på sådana fall, helst om den icke efterlefdas eller i glömska fallna lagen skulle råka att vara sjelfva

konstitutionen, och då den anmärkande lidit genom denna glömska, samt följakteligen är rätter målsägande. Det förhållande jag här nedan ärnar utveckla skall, som jag hoppas, på det omisskänneligaste sätt ådagalägga, antingen att Grundlagen ej blifvit efterlefd, utan tvärtom i flera af sina stadganden öfverträdd, eller ock, att Regeringen handlat till följe af äldre, mig ohekanta författningar, som stå i strid mot Grundlagen, och hvilketdera som är fallet, vågar jag vara öfvertygad om Herr Justitie Ombudsmannens medverkan till rättelses vinnande häruti.

Hos Kongl. Maj:t anhöll jag sednast genom en den 4:de Juni 1832 ingifven ansökning, om rättighet, att i Hufvudstaden anlägga en Theater, men hvilket genom en Nådig resolution af den 13:de Octob. 1832, contrasignerad Georg Ullsparre, afslogs. Häröfver ägde jag egenteligen intet skäl att klaga, emedan vår konstitution tillägger Konungen den ekonomiska lagstiftningsrätten, och jag ej misskänner skyldigheten att ålyda en bestående lag ehuru orimlig och förtryckande den än må vara. Om således Kongl. Maj:t funne för godt, att icke alls tillåta någon Theater i hufvudstaden, kunde ingenting sägas om beslutets laglighet, men detta har Kongl. Maj:t icke gjort. Tvärtom äger Kongl. Maj:t sjelf en sådan Theater, och då Konungen till förmon för den-

samma förbjuder andra Theater-anläggningar, ja, till och med förnekar nödstälda personer att till räddning undan hungersnöden eller tiggarskaran, i någon sal uppföra små Theaterstycken, förvandlas denna till ett monopolium, fastställt till vinst för Konungen, hvilket strider emot Regeringsformens 60 §. Det synes mig fullkomligen klart, att utom detta förhållande skulle Konungen, i anseende till smakens, bildningens och sedernas nu varande ståndpunkt inom Riket, icke vilja, åtminstone icke kunna förneka hufvudstaden att äga en Skådeplats. Om Konungen åter förbjöd detta, kunde ingen neka, att Kongl. Maj:t dertill ägde åtminstone laglig rätt, och konstitutionen vore ej öfverträdd. Men så länge intet sådant förbud emanerat, kan jag ej förstå, att Konungen, som förnekar andra hvad han tillåter sig sjelf, dervid handlar konstitutionsenligt.

Det är följakteligen nämnde monopolium, som är orsaken till mitt lidande, och af sådan anledning öfverklagar jag det hos Herr Justitie Ombudsmannen.

Det är mig icke bekant, att Konungen någon gång i bestämda ordalag fastställt ett monopolium för sin Theater; i sådant fall skulle kontrasignenten och de Stats-Rådets ledamöter som icke reserverat sig emot beslutet, vara förfallna under Riksrätt. Men

det faktiska af saken är obestriddigt, och det är hvad jag här hoppas kunna bevisa.

Konung Gustaf III inrättade Kongl. Theatern till lyftning af dramatiska litteraturen och konsten inom fäderneslandet; ej till penningevinst eller penningebesparing för sig sjelf. Nu för tiden talar likväl ingen af Kongl. Theaterns Direktörer i sina berättelser till Kongl. Maj:t, om Skådeplatsens estetiska ändamål, utan endast om dess ekonomiska angelägenheter, och att Konungen betraktar den som en sådan, synes tydligen deraf, att Hans Maj:t låtit sin Statssekreterare för finansärenderna utfärda det sednaste Reglementet för densamma. Ett ännu beständare bevis för denna åsigt, åtminstone hos Konungens rådgifvare, finnes i de af en ledamot af Konungens Statsråd, Hr Crefve Lagerbjelke, utgifna *Handlingar rörande Kongl. Theatern*, der det, sid. 205, i uttryckliga ord säges, att Theaterns förnämsta, snart sagt enda åliggande bör vara vården om egna intressen, eget bestånd.

Utom allmänhetens tillskott genom resetten, skulle ett af två inträffa, antingen att Konungen ej kunde äga något Hof-Capell och Spektakel, eller att Konungen skulle ensam bestrida dess utgifter, och sörja för de anstälta sujetternas pensionerande. Den inflytande resetten bespar Konungen en utgift af allraminst 100,000 R:dr, och Theatern är sålunda till vinst för Konungen.

För att betrygga och öka denna vinst, hafva åtskilliga medel blifvit vidtagna, hvaraf jag här vill anföra några:

De Broenska arfvingarna äga ett mer än 30-årigt privilegium, att få uppföra Theaterstycken på Kongl. Djurgården, jemte det uttryckeliga löfte, att ingen annan Theater der skulle få byggas. Meningen härmed måste naturligtvis vara, att derigenom försäkra dessa privilegiers innehafvare om ensamma vinsten af de offentliga nöjena på Djurgården under den årtid de derstädes få spela. Icke destomindre har Kongl. Maj:t under de sednare åren tillåtit Utlänningar af alla slag, att på Djurgården bygga fullständiga Theatrar, och der låta uppföra skådespel af djur eller människor, men hvilkas speltid varit begränsad inom de månader då Konungen håller sin egen Theater tillsluten, och åtminstone aldrig öfverskridit September månads slut, då den egentliga spektakeltiden vidtager. Förledit är anhöll jag hos Kongl. Maj:t, att på Kongl. Djurgården å det ställe, der plats dertill kunde af mig anskaffas, få anlägga en Theater till uppförande af Skådespel under den tid af året, som De Broenska arfvingarnas privilegium *icke* tillåter dem att der spela. Genom ett Nådigt beslut af den 30 Mars 1833, kontrasieradt M. G. Dankwardt, blef denna ansökning afslagen. Konungen tillåter sålunda hvilken utlänning som helst,

att inkräkta på De Broenska arfvingarnas privilegium, men förbjuder den svenska medborgaren, att ingå någon täflan med dess egen Theater.

En af de ofvannämnde arfvingarne, Aktören J. De Broen fick år 1810 den 28 Nov. tillåtelse, att spela vissa månader af året i hufvudstaden. Detta privilegium gör icke allenast innehafvaren till en verklig slaf under Kongl. Theatern, emedan det utom flercaldiga restriktioner, sluteligen ålägger honom, att "ovilkorligen lyda de föreskrifter Kongl. Spektakel-Direktionen framgent kan finna sig befogad dem meddela, och kommer detta privilegium, att i vidrigt fall genast varda förverkadt," — utan det är äfven, på Kongl. befallning, *direkte utfärdadt af Kongl. Spektakel-Direktion*, och undertecknad A. F. Skjöldebrand. Nationen lär sålunda härigenom känna en alldeles ny auktoritet i staten, kallad *Kongl. Spektakel-Direktionen*, som efter behag gifver och fräntager svenska medborgare rättigheter. Det måste förefalla alldeles obegripligt, att detta kunnat opåttalt passera, att den verkställande magten respekterat denna tillfälliga lagstiftande myndighet, och att lagens väktare ej observerat en procedur, som ej allenast så uppenbart strider mot all rättsgrund, utan äfven mot all rättsform. Herr Justitie-Ombudsmannen torde emedlertid deri finna ett ovedersägligt bevis för

den monopolistiska, således grundlagsvidriga egenskap Konungen tillagt sin Theater, ty att Konungen gillat sin Spektakel-Direktionens åtgärd, inhämtas af en sednare Kongl. resolution i samma ämne af den 18 Januari 1814, undertecknad Carl, och kontrasigneradt J. A. Börtzell.

Direktionen af Konungens Theater har hos Kongl. Majt föreslagit, att enskildta måtte, till förmon för Konungens Theater förbjudas gifva Maskerader. En Ledamot af Konungens Stats-Råd, som fått sig uppdragit att, jemte en af sina kolleger, granska Theaterns ställning, har funnit detta betänkligt, icke derföre att det stridde emot lag och billighet, utan emedan Publiken heldre gick på de enskilda maskeraderna än på Theaterns, och i stället föreslagit, att de, som tillåtas gifva maskerader i egna lokaler skulle derföre erlægga en afgift till Konungens Theater. Orden läsas i de nämnda Handlingarna rörande Kongl. Theatern sidan 15. Denna hemställan har icke heller blifvit utan följd, och för hvarje maskerad som nu gifves i f. d. KIRSTEINSKA Huset vid Clara strandgata, måste Entrepreneurerna betala till Kongl. Theatern *Etthundrade Rdr Banko*.

Konstitutionens 57 §. föreskrifver, att Svenska Folkets uråldriga rätt att sig beskatta, utöfvas af Rikets Ständer allena på allmän Riksdag. Ständerna ha ej beskattat

Theatrar med mer än 2 R:dr Banco för hvarje representation. Deremot har Konungen ålagt de enskildta Theatrarna i Landsorterna samt Koncert-gifvare och dem som för allmänheten uppföra andra offentliga representationer, skatter under olika rubriker, än till Konungens Theaters Pensionskassa, än till Konungens Kapells Pensionskassa m. m. Jag torde icke behöfva mera än nämna detta förhållande, för att visa dess uppenbara stridighet emot både grundlagen och den allmänna lagen, som belägger det brott, att lägga skatt och tunga på Konungens undersåter med icke mindre än dubbel tjufs-rätt. För att likväl gå Herr Justitie Ombudsmannen tillhanda med de upplysningar, jag är i tillfälle att meddela, bör jag nämna, att år 1789 den 14 Maj utfärdades under Konungens Secret, ett circular till Landshöfdingarne, med föreskrift, att Theatrar, Taskspelare, Konstberidare m. fl. skulle till understöd för Dramatiska Theatern erlægga en afgift af 2 R:dr för hvarje representation. Detta skedde korrt efter den så mycket tadelade Säkerhets-aktens utfärdande, och till följe af den makt hon gaf Konungen. Men då denna säkerhets-akt, genom ingressen till nu varande konstitution, blifvit upphäfven; då Ständerna i nämnde ingress förklarar, det de "inträdt i rättigheten, att sjelfve, genom upprättande af en förändrad Statsförfattning för framtiden förbättra Fäder-

neslandets belägenhet,” nu skall det säkert förvåna Herr Justitie-Ombudsmannen att erfara, huru en af konstitutionens viktigaste föreskrifter, en af Svenska folkets förnämsta rättigheter, beskattningsrätten, blifvit respekterad. För 3 år sedan föreslog en offentlig auktoritet, att här i hufvudstaden lägga en accis på Bränvin, för att skaffa medel till kontroller öfver varans beskaffenhet. Det anmärktes då genast att detta vore en beskattning, som det ej tillkom Kongungen att fastställa, och den har således nu i grundlagsenlig form blifvit föreslagen hos Ständerna. Men i anseende till Theatern, som väl dock icke i moraliskt, estetiskt eller politiskt hänseende måste stå under brännvinet, har Regeringen icke ansett sig bunden af Grundlagarna. Ett Kungligt circular till Landshöfdingarna af den 30 Juli 1831, contrasigneradt G. Ulfsparre, föreskrifver nemligen att ”af alla kringvandrande personer, som uppföra skådespel, eller för allmänheten visa taskspelerier, konst-ridning, lindansning, djurdansning, menagerier, skuggspel, fyrverkerier, med mera dylikt, skall, såsom bidrag till vårt Hof-Capells Pensions-inrättning, från nästa års början, erlägga Två R:dr B:co för hvarje dag de, efter gjorda anslag, gifva sådane representationer.” Det är mig obekant huruvida någon särskild författning auktoriserar Regeringen till detta steg; men åt-

minstone åberopas ingen sådan, utan i Konungabrefvet säges endast, att *uppbörden* skall ske på det sätt Circuläret af 1789 föreskrifver. De enskildta Theatrarna betala dessutom, jag vet ej af hvad skäl, 16 skill. till spinnhuset, så att, i stället för de 2 R:dr hvartill de blifvit beskattade af den enda autoritet, som äger laglig rätt dertill, af Ständerna, måste de nu erlægga 6 R:dr 16 sk. för hvarje representation. Af hvad natur denna rätt är, om den är lagens eller godtyckets, hoppas jag och nationen, igenom Herr Justitie-Ombudsmannens verksamma åtgärd, omsider få utrönt.

Konstitutionen föreskrifver, i 76 § att Konungen icke må utan Rikens Ständers samtycke göra In- eller Utrikes Lån, eller Riket med ny gäld belasta. Icke destomindre har Konungen låtit Direktörerna för sin Theater upptaga lån, ett af 30,000 R:dr och ett af 21,000 R:dr samt anvisat tillgångar till deras betalande å Statsverket, ja, till och med ett utgå af Extra utgiftsmedlen, för längre tid, än de af Ständerna ens äro anslagna.

Konstitutionens 77:de § föreskrifver, att Konungen ej må förpanta kronans lägenheter. Icke destomindre har Konungen förpantadt Rummen i Kongl. Operahuset, till säkerhet för räntan å det lån af 21,000 R:dr, Kongl. Maj:t berättigade sin Theater-Direktion att upptaga. Dessa båda sistnämnda upp-

gifter äro hämtade ur de anförda handlingarna rörande Kongl. Theatern, sid. 4 och 5.

Jag anhåller nu, att få fästa Herr Justitie Ombudsmannens uppmärksamhet på vådan af dessa åtgärder, icke allenast i sig sjelfva, utan ännu mer genom deras följder. Konungen börjar med, att monopolisera i anseende till Theatrar; Kongl. Maj:t fortsätter systemet i anseende till Maskerader; detta får ske opåtalt, och prejudikatet är derigenom gifvet. Theaterns ständigt tilltagande penningeförlägenhet gör nya penninge utvägars uppfinnande nödvändigt; ingenting hindrar då, att utsträcka systemet till källarerörelsen, till spisquartens idkandet, till skraddare, skomakare, och alla möjliga yrken; att gifva de näringsidkare af dessa slag, som bo i Kongl. Operahuset, eller användas för Theatern, ensamna rättigheten, att förse hufvudstaden med viner, mat, skor, kläder m. m., och att ej heller göra detta med uttryckeliga ord, utan att, lika som det skedt med Theatern, ej bevilja någon annan rättighet, att öppna en källare, ett värdshus o. s. v. eller också tillåta det, likasom det är föreslaget med maskeraderna, endast emot skyldigheten, att ärlägga en afgift till Kongl. Theaterns källare, till Kongl. Theaterns värdshus m. m. Konungen har beskattat landsorts-theatrar, Konserter och andra offentliga nöjen, till förmån för sin Theater. Kan Konungen

tvärt emot konstitution och allmän lag, beskatta en medborgare-klass, så kan Kongl. Maj:t af enahanda skäl, göra det med alla andra, och det finnes då ingen anledning, hvarföre icke Kongl. Maj:t skulle kunna pålägga hufvudstadens innevånare, eller hela Rikets, en viss afgift till sin Theater, eller rent af befalla dem, att distriktsvis besöka dess representationer, och dervid betala sitt inträde. Jag behöfver icke säga hvart detta skulle föra, och huru oändligt lätt steget är från detta system *i anseende till Theatern*, till dess användande i allt annat.

Af de fakta jag här haft äran anföra, torde Herr Justitie Ombudsmannen behaga finna, att antingen har Regeringen förfarit i dessa fall, på grund af några äldre bestående lagar och författningar, hvilka då *"ej stå i förening med nu antagne Regerings lagar*; eller ock ha de §. §. af konstitutionen, emot hvilka Regeringen sålunda handlat, *"icke efterlefts, utan fallit i glömska."* I hvilketdera fallet som hälst, inträder det förhållande som 20 §. af Herr Justitie Ombudsmannens Instruktion antyder. Det beror då på huruvida Herr Justitie-Ombudsmannen finner det vara lämpligt, antingen att de konstitutionsvidriga författningarna upphävas, eller att det är *"utan nytta, att konstitutionens ofvannämnde 57, 60, 76 och 77 §. §. i kraft och verksamhet återställas."* Det tillkommer icke mig, att, i

detta eller något annat fall, meddela ett råd; men om en menings-yttring tilläts mig, skulle jag för egen del tro det vara gagneligt, att äfven dessa §. §. af konstitutionen finge återställas i kraft och verksamhet. Om emellertid Herr Justitie Ombudsmannen är af motsatt tanka, eller om en undersökning gaf det resultat, att de nämnde §. §. blifvit efterlefda i alla andra fall, än i fråga om Theatrar, så vågar jag i ödmjukhet hemställa, att ettdera alternativet måtte af Herr Justitie-Ombudsmannen hos Kongl. Majt och Rikets Ständer föreslås, antingen att genom ett par tillagda ord i Regeringsformen stadgades, *det hon gäller äfven i fråga om Theatrar*, eller ock, att dessa *uttryckeligen undantagas från skydd af konstitution och lag*, på det ingen, likt mig, hädanefter måtte förledas af den tryckta bokstafven, till den origliga förmodan, att lagen i det Svenska samhället gäller för alla.

I händelse Herr Justitie Ombudsmannen möjligtvis skulle behöfva någon ledning för sitt omdöme i detta fall, tager jag mig friheten hänvisa till N:o 263 och 282 af *Stockholms Posten* för år 1832. I det förstnämnda af dessa numror har jag anmärkt det nu öfverklagade förhållandet; jag har deri sagt, att om en sådan författning ej funnes, enligt hvilken Regeringen kunnat handla som hon gjort, så är jag af styrelse-makten orättvist behandlad, är förnekad min naturliga

och medborgerliga rätt, är stald på sitt sätt utom samhället, när skyddet af dess lagar förnekas mig." Härå väntade jag, att en anklagelse inför Domstol skulle följa mot mig, från den offentliga åklagare-maktens sida. Den har hittills uteblifvit. Häraf måste följa en af trenne saker: antingen existerar en sådan konstitutionsvidrig författning, som då undfallit Herr Justitie Ombudsmannens uppmärksamhet, eller finnes den icke, och då har Regeringen emot mig handlat orättvist; eller har hon naturlig och borgerlig lag för sig och Hofkanszleren, hvars pligt det är, enligt Tryckfrihets-förordningen, att vaka öfver skrifers allmängörande, har ostraffadt låtit Regeringen i en allmän Tidning beskyllas för uppenbar orättvisa. Hvilketdera fallet som inträffat, kan jag ej afgöra; men någon vägledning till sakens bedömande torde må hända hämtas från den sednare Tidningsnummern, hvari jag yttrar den förmodan, att Regeringen *tyst medgifvit den begångna orättvisan*. Äfven härpå följde hvarken någon anklagelse eller någon förklaring, ehuru de offentliga auktoriteterna stundom ingått i förklaringar öfver vida mindre maktpåliggande ämnen, t. ex. då det officiella bladet förklarade, att Kapten Rosenqvist af Åkershult, vid sin afresa till Vaxholmen, *icke åt frukost* på Vårdshuset Albano. Jag lemnar sluteligen derhän, huruvida en bestående Regering stadgar sitt anseende, genom att antigen begå

uppenbara lagstridigheter, eller låta sig offentligen anklagas derföre; och icke hvarken vederläggga eller straffa anklagaren. Sådant ankommer naturligtvis på det begrepp hvar och en gör sig om sin värdighet, och jag vet ej huru Regeringen bedömer sin.

Vi hafva i dag den 13:de Mars. I dag är ett fjerdedels sekel förflutit, sedan en svensk Konung störtades från sin thron, för det han illa vårdat sitt lands intressen. Om det högsta af dessa intressen är helgden af Landets Lagar, så öfverlemnar jag åt Herr-Justitie Ombudsmannen och den allmänhet, inför hvilken jag ärnar framlägga denna handling, att afgöra huru mycket Fäderneslandet vunnit genom det införda konstitutionella samhällsskicket, när, ännu ett fjerdedels århundrade efter dess införande, antingen så många af Grundlagens föreskrifter i så många år fått öfverträdas, eller lagar och författningar tillåtits qvarstå, så rakt stridande emot konstitutionens anda och tydliga bokstaf.

Jag anhåller ödmjukeligen, att Herr Justitie Ombudsmannen behagade undersöka de förhållanden jag här haft äran anföra. Hvad påföljden deraf må blifva, skall den alltid bli till nytta för mig och det allmänna. Antingen återföres Grundlagen till efterlefnad, eller upphäfves den i detta fall. I förra händelsen kommer Konungens theater att ej mer vara en monopolie-anstalt; den blir — likasom Statens officiella tidning — ställd i samma predikament med öfriga theatrar, underkastad de allmänna föreskrifter Konungen allena enligt Regeringsformens 89 §, äger att utfärda för den som för alla andra, och den beskattning Ständerna, enligt samma regeringsforms 57 §, allena äga att pålägga. I sednare fallet försvinner åtminstone godtycket; det upphöjes till nam af lag, nationen får veta hvar det har sin gräns, hvilket hon nu ej vet, och för mig återstår att afvakta hantre tider.

Stockholm den 13 Mars 1834.

A. LINDBERG.

